

Autofiktion og det humane

Den etiske drejning i dansk 2010er-litteratur

Bunch, Mads; Salling, Louise

Published in:
Reception

Publication date:
2015

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Bunch, M., & Salling, L. (2015). Autofiktion og det humane: Den etiske drejning i dansk 2010er-litteratur. *Reception*, (73), 98-109.

Autofiktion og det humane: Den etiske drejning i dansk 2010er-litteratur

De seneste år har vi set en etisk drejning hos en række danske forfattere – en drejning der karakteriserer en periode, mere end en uniform generation. Asta Olivia Nordenhof, Maja Lee Langvad, Bjørn Rasmussen og Pablo Llambías er nogle af de forfattere, der har en klar etisk dimension i deres værker. Værkerne har det tilfælles, at de benytter en æstetisk form (autofiktion), hvor det partikulære (deres egen biografi) bliver afsat for en etisk diskussion af noget universelt menneskeligt. Denne kombination af æstetisk form og overordnet intention er ny.

AF MADs BUNCH OG LOUISE SALLING
ILLUSTRATIONER AF METTE NORRIE

GENERATION ETIK?

Da *Dagbladet Information* for ca. et år siden – nærmere bestemt den 24. januar 2014 – publicerede artiklen "Generation etik" (1), blev det startskud til en længere debat i avisen og i den generelle offentlighed. Debatten drejede sig om, hvorvidt den unge generation af (primært tidligere) forfattereskoledere i disse år var eksponenter for en generel udvikling, hvor litteraturen bevægede sig ind i et mere etisk og politisk rum. I artiklen udtalte lektor ved Lunds Universitet og redaktør af tidskriftet *Kritik* Elisabeth Friis og ph.d.-studerende og litteraturkritiker Mikkel Frantzen sig om fænomenet. Hovedargumentet var, at der de seneste tre til fire år er sket en udvikling – særligt i lyrikken – hvor forfatterne begynder at åbne blikket kritisk mod verden samtidig med, at teksterne oftest er ekstremt personligt funderede (2). Ideen er, at disse unge digtere har en fælles etisk forpligtelse på verden selvom de temaer, de behandler, er meget forskellige, hvilket Frantzen præciserede med følgende udtalelse:

Jeg vil godt skrive under på, at der sker noget virkelig genialt i dansk litteratur (...) som jeg synes berettiger, at man taler om en 'generation'. Jeg er ikke så bange for at tage det ord i min mund (...) Det, der kendetegner denne generation, er en etisk forpligtelse på verden. Tidligere har man måske også haft æstetiske fællesskaber, men der har ikke været denne direkte forbindelse til en form for etik. (3)

Af unge forfattere, der i artiklen regnes for at være en del af "Generation etik", nævnes blandt andre Asta Olivia Nordenhof, Amalie Smith, Julie Sten-Knudsen, Bjørn Rasmussen, Jonas Rolsted, Morten Chemnitz, Olga Ravn og Rasmus Halling Nielsen. Friis mener, at kendetegnende for disse forfattere er, at de har et mindre ironisk forhold til verden end tidligere, og at de har en DIY ('do it yourself') tilgang til litteraturen, hvor de selv i højere grad faciliterer og arrangerer oplæsninger, workshops og udgivelser. Den nye generation er altså anti-autoritet og har ikke berøringsangst over at skrive politiske temaer ind i deres værker og forholde sig etisk til dem uden ironi og distance. Endvidere påpegede Friis, at nok er de unge forfattere optagede af samfundsforhold, men samtidig har de en udognatisk og ikke-didaktisk måde at gribe litteraturen an på.

Asta Olivia Nordenhof medgav i artiklen at have et vist slægtsfællesskab med de andre unge forfattere i form af en fælles opagtethed af den verden, de er en del af. En af årsagerne til denne udvikling, mener hun, er, at skellet mellem liv og litteratur bliver stadig mere udvisket bl.a. på grund af internettets store indflydelse på folks dagligdag, hvor det private og offentlige flyder sammen. Og det er vel på sin vis rigtigt, fordi vi alle som privatpersoner nu har fået mulighed for at indgå i offentlige politiske og etiske diskussioner via internettet. Om det private bemærkede Nordenhof, at "hvis man i højere grad bliver en etisk skrivende, så må det jo netop have konsekvenser begge veje. Det ville jo være vildt plat, hvis jeg sad og kritiserede familiestrukturer i min litteratur og så ikke overvejede, hvilket liv jeg selv levede." (4) Nordenhof ser altså, at der må være kongruens mellem det liv, man lever, og det, man kritiserer i sine tekster – altså en etisk fordring. Hun beskriver litteraturen som et ensomt rum, men også et rum, hvor man kan afsøge det skrøbelige, det menneskelige – og dermed fællesskabet.

I kølvandet på *Informations* artikel opstod der en diskussion af, om der reelt er tale om en generation, der skulle være særligt etisk i sammenligning med tidligere. Friis tog fx til genmæle på blogkollektivet *Promenadens* hjemmeside, fordi hun ikke ville tages til indtægt for generationsbegrebet:

Det er sgu ikke mig der har fundet på noget så ånds-svagt som Generation Etik. Sig det gerne videre til avisen. Hvad jeg har sagt (og jeg har fandengalemt sagt meget som ikke bliver citeret i den artikel) er, at jeg ikke synes at jeg hører en ironisk tone hos de her forfattere. Og at jeg oplever en af-tabuisering af at litteraturen har politiske dagsordenet. (5)

I Friis' optik er det altså temmelig onsdans: at tale om en decideret generation, men hun holder fast i udtalelserne om, at der mangler en ironisk tone, og at det ikke længere er tabu (også) at have en politisk dagsorden i værkerne.

Etik har siden 1970'erne været et fy-ord, der har kunnet få både forfattere og kritikere til at se rødt. Hvilket primært har været forårsaget af en forestilling om kunst for kunstens skyld frem for kunst som et villet politisk og/eller etisk projekt. Generelt set giver det god mening at skille de to ting ad, men spørgsmålet er, om de to

synspunkter alligevel ikke kan forenes. I et indlæg i *Weekendavisen* med overskriften "Generation etik-tak" fra 14.2.2014 skrev Lars Bukdahl:

Jeg er forundret. Hvad er det lige Elisabeth Friis får sagt her? At litteratur længe ikke har været politisk, eller: At det ikke længere er tabu, at litteratur er politisk? Jeg håber, det er det sidste. For det første er ideen vel, at det nu ikke er upassende at LÆSE litteratur politisk? I en klumme i Politiken gentager Olga Ravn Lars Frosis pointe om, at nyheden ikke er, at der skrives etisk og politisk, men at der læses etisk og politisk: »Litteraturen er måske drejet over i en mere politisk, aktivistisk retning, men at sige, at den nu er mere etisk eller feministisk, er simpelthen slet og ret forkert. Det er kritikken, der er ved at skifte fokus. (6)

Men er det nu også rigtigt? At det blot "er kritikken, der er ved at skifte fokus"; at forfatterne i perioden (dvs. inden for de sidste 4-5 år) ikke har behandlet etiske problemstillinger i højere grad end før i deres tekster og værker? Eller er det virkelig lykkedes flere af de yngre forfattere, som Friis udpeger, at blæse og have mel i munden og derved både skrive god litteratur med æstetiske kvaliteter der samtidig indeholder en eksplicit etisk dimension? Og stå ved det. Også i interviews?

I det følgende vil vi præsentere nogle eksempler fra Asta Olivia Nordenhof, Maja Lee Langvad og Bjørn Rasmussens værker og afslutningsvis se på den bemærkelsesværdige drejning, som rektor på forfatterskolen, Pablo Llamblas', forfatterskab tog i 2011 med de tre dagbogssonetbøger: *Monte Lema* (2011), *Hundstein* og *Sex Rouge* (begge 2013).

Det skal lige nævnes, at de værker af Maja Lee Langvad, som vi behandler i denne artikel, udkom som dobbeltudgivelse (d. 30.5.2014) nogle måneder efter, debatten om "Generation etik" havde kørt i avisernes litteraturspalter. Dog var de for længst færdige og sendt i trykken, inden debatten gik i gang. Værkerne ville have styrket Friis' argumentation om, at det politiske ikke længere er tabu, men da Maja Lee Langvad er ældre, end de forfattere der nævnes i artiklen i *Information*, og debaterede fem år før de andre, så styrker det ikke ideen om en såkaldt generation. Det, vi i stedet vil forsøge at vise her, er, at der nok ikke er tale om en bestemt generation, men snarere om en særlig periode i dansk litteratur (2011-2014), hvor forfattere

fra flere forskellige generationer i mere udpræget grad end før tilføjer deres værker en politisk dimension og helt åbenlyst rejser etiske problemstillinger. Og ikke er bange for at stå ved det i interviews. Dette er de i stand til, uden at den æstetiske dimension og kvaliteten forsvinder, fordi det private (det partikulære) og det generelle (det universelle, der inkluderer etiske spørgsmål) smelter sammen i deres værker. Her er det interessant at bemærke det autofiktive format, som forfatterne skriver sig ind i, da formatet tilbyder at knytte den personlige historie sammen med politiske og etiske spørgsmål af mere almenlydlig karakter.

ASTA OLIVIA NORDENHOF: DET NEMME OG DET ENSOMME (2013)

Den 20. august 2013 udkom Asta Olivia Nordenhofs anden bog *Det nemme og det ensomme*, der også blev hendes gennembrud. Digtsamlingen blev modtaget yderst positivt af både anmeldere og læsere. Nordenhofs tekster blev især fremhævet for deres intense nærvær i en samling, der berører enner som psykisk sygdom, prostitution og vold. Nordenhofs udgivelse kan umiddelbart tolkes som "autofiktion", da værket lever op til et af de vigtigste kriterier for denne betegnelse; navnesammenfald mellem forfatter, fortæller og hovedperson (7). Fortælleren hedder Olivia og er 24 år gammel. På bogens omslag finder vi desuden et billede af den empiriske Nordenhof. I citaterne nedenfor reflekterer Asta Olivia Nordenhof over genrerne selvbiografi og autofiktion. Begge citater stammer fra et interview bragt i *Politiken* 4.9.2013:

I dine tekster går du meget tæt på dig selv. Hvad skal det gøre ved folk?

»Jeg har ingen strategi for det. Det falder mig bare naturligt. Det har ikke noget med autofiktion at gøre, hvor man kan drille læseren med, om det nu er mig eller ikke er mig, jeg skriver om. Jeg identificerer mig helt med dette jeg, når jeg skriver. Der er ikke noget mystisk ved det. Hvorfor jeg gør det, ved jeg ikke, men måske er det bare, at når man har ondt i ryggen, så er det svært at lade, som om man ikke har ondt i ryggen«.

Når man læser nogle af dine digte, tænker man et øjeblik: Skrev hun lige det?

»Jamen, hos mig er der slet ingen drivkraft imod at skabe et chok hos læseren, og hvis den drivkraft findes i mig, så er jeg blind for det. Jeg kan slet ikke mærke, hvis det skulle være en lyst hos mig. Hvis der findes en lyst, så er det, at det er vigtigt for mig, at de her mennesker eksisterer i litteraturen.« (8)

Lig Karl Ove Knausgård (9) insisterer Nordenhof på, at virkelighedsreferencerne er korrekte. Hvorved det ikke synes tilstrækkeligt at anvende betegnelsen autofiktion, da værket ikke bevidst ønsker at blande fiktion og virkelighed for enten at *mime* vores medialiserede virkelighed eller på anden vis har en pointe med at udfordre og lege med vores vanter forestillinger om fiktion, realitet og identitet. I stedet forekommer det frugtbart at anvende betegnelsen "autonarration" om Nordenhofs værk, da virkeligheden her trækkes ind i lyrikformatet og bearbejdes æstetisk og kunstnerisk, men hvor der altså ikke læves om på det faktuelle i forhold til virkeligheden (10). Det eneste, der er sket, er, at virkeligheden er flyttet ind i et æstetisk format, der normalt har været

Her er det interessant at bemærke det autofiktive format, som forfatterne skriver sig ind i, da formatet tilbyder at knytte den personlige historie sammen med politiske og etiske spørgsmål af mere almenlydlig karakter

forbeholdt til at fortælle fiktioner med. Dette er sådan set det eneste stilltræk, der formelt adskiller værket fra kategorien selvbiografi, da værket ellers ikke har nogen genreangivelse, der signalerer fiktion (og omvendt ikke bærer mærkaten "selvbiografi"). Men Nordenhofs værk undersøger ikke blot en privatidentitet i dette autonarrative format. *Det nemme* og *det ensomme* kan også tolkes som en politisk og aktivistisk handling, hvor forfatterens indignation over samfundsrelaterede emner som

retssikkerhed, flygtninge, dobbeltmoral og social ulighed kommer til udtryk, hvilket særligt afspejler sig i følgende passager:

Jeg vil tale om arbejde.

Jeg vil tale om det billede der tegnes, af det menneske som villigt, med glæde, påtager sig arbejdet, som et forbillidligt menneske

(...)

Jeg vil tale om udlændingestyrelsen

om den procedure der ligger til grund for om et menneske kan opnå asyl

proceduren baserer sig ofte på et skøn, fordi den der har søgt asyl sjældent er i besiddelse af dokumenter der kan bevise hendes eller hans udlægning af de hændelser der lå til grund for flugten

(...)

Jeg vil tale om hvor grænsen for villighed går.

Jeg antager, at de ansatte i udlændingestyrelsen bedriver en praksis mod bedre vidende.

(...)

Jeg vil tale om det portræt der tegnes af det menneske som ikke arbejder

det billede, der langsomt fremmanes, af den ikke arbejdende som et menneske uden moral

Jeg vil tale om den mistænkeliggørelse der finder sted og dækker alle livets områder, den ikkearbejdendes samfundssind, madvaner, æstetik, vilje til at rydde op i baghaven, evne til at opdrage børn

(Nordenhof 2013: 46-47)

I Nordenhofs poesi finder vi altså (også) en eksPLICIT kritik af konkurrencesamfundet og dets "mistænkeliggørelse" af flygtninge, arbejdsløse, ja sågar vores evner til at opdrage børn, madvaner og æstetik (!). Det er en mistænkeliggørelse, vi alle udsættes for hver aften på tv, hvor sendefladen som aldrig før domineres af tv-dokumentarer og reality-tv-shows, der handler om disse emner. Her

er budskabet klart: Alting er din egen skyld! Men du kan sagtens ændre dit liv, hvis blot du tager dig sammen og strammer op! (selvom det er løgn). Man sporer samtidig en hudløs ærlighed omkring den personlige krop og psyk, og i samlingen kritiserer hun det postmoderne konkurrencesamfundets psyk- og kropsideal, som forsøger at rense os for dårlige tanker (mindfulness), kroppe, sekreter og seksualitet, der ikke passer ind i samfundets normer. Kroppen fungerer som en begrænsning, men også som en mulig relationel fællesnævner, der forener subjekterne, fordi kroppen hverken anses for at være rent objekt eller subjekt. På denne måde får Nordenhof peget på, at kroppen er en fællesnævner for det almenmenneskelige, hvorfor udskanning af visse kroppe, der ikke opfører sig "normalt" (flygtninge, ikke-arbejdende, psykisk syge) opfattes som et direkte angreb på det humane og dermed som uetisk adfærd, fordi den dehumaniserer ved sin eksklusion.

For at opsummere kan man tale om, at Nordenhof skriver med en budløst ærlig stemme i sin poesi, helt i tråd med autonarrationens ideal om at nærme sig det sande ved hjælp af kroppen og det partikulære (virkeligheden). Der er en ligefremhed på spil, hvor det at ernære sig ved prostitution, at miste sine forældre, at være indlagt som psykiatrisk patient, at elske en voldelig far – at alt det "nemme" og smukke, der alligevel eksisterer i tilværelsen – beskrives helt åbent og uden skam i den virkelighedsdiskurs, der gennemsyrrer Nordenhofs projekt.

I hendes værk finder vi ligeledes en spontanitet og umiddelbarhed, der understøtter virkelighedsdiskursen og det nære, der kommer til udtryk som små udbud: "må skrive til morten! / må skrive til bjørn! (Nordenhof: 9), hvilket ligger helt i tråd med hendes udtalelser om ikke at ville "tale fra en bjergtop" og være en autoritativ forfatter (11). Samtidig peger Nordenhof på, at vi må gøre op med herskende ideer om, hvad der er bliv skam- og ærefuldt for at blive os selv, nøjagtig som hun med sin digtsamling gør det ved at lægge sit liv frem og insistere på det uden skam. Kroppen bliver symbolet på det personlige, der er fælles for alle, men knyttes her sammen med det

politiske (forsvaret for de udskammede kroppe) og derfor i sidste ende til etikken. Alt i alt munder dette ud i en etisk skrift, der forsøger at udviske grænserne mellem livet og skriften, kroppen og samfundet – det partikulære og det universelle.

MAJA LEE LANGVAD: HUN ER VRED – ET VIDNESBYRD OM TRANSNATIONAL ADOPTION (2014)

Maja Lee Langvad er født i Sydkorea, men blev tre måneder gammel adopteret til Danmark. Hun er uddannet fra Forfatterskolen i 2003 og debuterede i 2006 med den konceptuelle digtsamling *Find Holger Danske*, som består af digte, tekster, spørgeskemaer og adoptionsattester. Fra 2007 til 2010 boede hun i Seoul i Sydkorea for at finde sin biologiske familie og knytte bånd til den. Her var hun under sit ophold en del af et internationalt adoptionskritisk miljø. Efter opholdet i Sydkorea udkom en dobbeltudgivelse i 2014: *Hun er vred og Find Holger Danske. Appendix*. For Maja Lee Langvad udgør hendes egen adoption et voldsomt etisk dilemma, fordi hun med næb og kløer forsøger at bekæmpe transnational adoption, der i hendes øjne er lig med organiseret menneskehandel, samtidig med, at hun selv har nydt godt af de privilegier i vestlige og velstående Danmark, som er en konsekvens af hendes egen bortadoption. Helt fra bogens begyndelse ekspliciteres problemstillingen og dens etiske aspekter:

Kroppen bliver symbolet på det personlige, der er fælles for alle, men knyttes her sammen med det politiske (forsvaret for de udskammede kroppe) og derfor i sidste ende til etikken

HUN ER VRED over at være en importvare.

Hun er vred over at være en eksportvare.

Hun er vred over, at adoptionsbureauer i såvel afgiver- som modtagerlande tjener penge på transnational adoption.

Hun er vred over, at læse i et essay i *Outsiders Within* – *Writing on Transracial Adoption*, at

formidlingen af børn afgivet til transnational adoption indbringer Sydkorea mere end 15 millioner dollars om året.

Hun er vred over, at adoptionsbureauer proaktivt søger efter børn, der kan afgives til adoption. Selvfølgelig skal man hjælpe børn, der befinder sig i en udsat position, men ligefrem at være på udflugt efter børn, der kan afgives til adoption, er at gå for langt, synes hun. Hvis man spørger hende, skulle man i højere grad fokusere på at hjælpe forældre til udsatte børn, så man undgår at separere børn fra deres forældre og oprindelige kultur.

(Langvad 2014: 17)

Dette etiske grunddilemma medfører en hel række andre etiske dilemmaer for forfatteren, når hendes eget syn på transnational adoption kolliderer med andre opfattelser, som fremføres af fx hendes danske venner, kæreste og familie, men også af hendes koreanske familie. Om måden disse dilemmaer behandles æstetisk og kunstnerisk, skrev litteraten Tania Ørum følgende om *Hun er vred* i sin anmeldelse i tidsskriftet *Kritik* 211 (august 2014):

Argumentationen i Langvads bog er ikke som den akademiske sagprosa om transnational adoption en velordnet kæde af argumenter og empiriske eksempler, der fører frem til en konklusion. Der er både argumenter og empiriske eksempler i tekststykkerne. Men det er en processuel argumentation, der snarere består i en akkumulation af situationer og facetter i forbindelse med at være blevet født i et land, men adopteret til et andet, have både adoptivforældre og biologiske forældre, danske tanker og asiatiske træk. Ligesom hun tumler med sine modstridende tanker og følelser, bliver læseren indlejret i en tanke- og følelsesproces, hun/han selv må samle og tage stilling til.

Om *Hun er vred* og *Find Holger Danske. Appendix* konkluderes der samlet i anmeldelsen:

I sine hudløse registreringer af vanskelighederne ved at leve med forskelligheder i velstand, køn, kultur, hud- og hårfarve griber Langvads nyeste bøger langt ud i de globale problemer, vi alle lever med til hverdag, hvad enten det handler om adoption, migration eller køn. (Ørum 2014)

Ifølge Rasmussen udvider og beriger fiktionen altså det selvbiografiske, fordi fiktionen for ham er en lige så væsentlig del af virkeligheden som kroppe og materielle facts

Udover at kritisere global kapitalisme, med den transnationale adoptionsindustri som et grelt eksempel, så handler bogen også mere generelt om at afsløre dobbeltidentiteten som rig, progressiv vesterlænding med et asiatisk udseende, der hverken føler sig hjemme i Danmark (fordi hun i kraft af sit udseende ofte opfattes som en fremmed) eller i Sydkorea. Her ligner hun pludselig alle de andre, men deler ikke deres måde at leve på og deres idealer som fx deres syn på det at være lesbisk (som Langvad selv er), hvilket i Sydkorea er et stort tabu.

Undertitlen "Et vidnesbyrd om transnational adoption" peger tydeligt på en forbindelse til den kategori, man kalder "vidnesbyrdlitteratur", som bl.a. karakteriseres ved: "En nødvendighed af at fremstillingen rummer henvisninger til en kollektiv katastrofe, selvom den aldrig kan yde mængden af skæbner retfærdighed i deres individualitet". "Behandling af en traumatisk situation hvor litteraturens position bliver paradoksalt i og med at traumets omfang og karakter beskrives som ubekræftet, men hvor litteraturens berettigelse netop er at kunne give en fremstilling af dette forhold" og sidst men ikke mindst "En ubetinget etisk nødvendighed af at forholde sig loyalt til det virkeligt skete." (12)

Det, at der insisteres på facts og virkelighedsskildring, som æstetiseres i et autofiktivt format, der samtidig overholder vidnesbyrdlitteraturens etiske forpligtigelse, gør, at man kunne kalde Maja Lee Langvads bog for en slags autofiktiv vidnesbyrdlitteratur. Men en usædvanlig variant da der er tale om en 3. personsfortæller (det er stort set altid en 1. personsfortæller), hvilket sikkert skyldes ønsket om at fortælle en kollektiv historie, som er en af vidnesbyrdlitteraturens vigtigste læsekontrakter.

Ved at bruge "hun" i stedet for "jeg", tales der på vegne af et kollektiv i stedet for kun én bortadop-teret (jeg). Som hos Asta Olivia Nordenhof finder vi ikke blot den etiske dimension repræsenteret implicit gennem emnevalg og synsvinkel, men også i eksplicitte passager, hvor konkurrence-samfundets – i deres øjne – uetiske, inhumane behandling af mennesker tematiseres. Det være sig i synet på kroppen, udseende, måder at leve på, såvel som de rammer, der er opstillet for den

Målet er at blive mødt med forståelse, altså at "blive set" som menneske med alt hvad det indebærer og dermed overvinde skammen ved at træde frem, men også at andre vil kunne genkende disse følelser i sig selv og derfor blive bedre rustet til at overkomme dem

globale kapitalistiske økonomi, der fx tillader, at der tjenes penge på transnational adoption. At Maja Lee har indlært andres adoptionshistorier under 3. personsfortællers synsvinkel spiller her en mindre afgørende rolle. Den overordnede virkelighedskontrakt (vidnesbyrdet om transnational adoption) er stadig overholdt. Derfor kunne man godt argumentere for, at værket tilhører underkategorien "autonarration", men det er – indrømmet – en vanskelig hybrid af kategorisere

BJØRN RASMUSSEN: HUDEN ER DET ELASTISKE HYLSTER DER OMGIVER HELE LEGEMET (2011) OG PYNT (2013)

I nærværende afsnit vil vi primært inddrage og diskutere nogle passager fra e-mail-interviewet "Fra piller til prosa" med Bjørn Rasmussen, der blev bragt i *Politiken* 12.10.2013 umiddelbart inden udgivelsen af hans anden roman *Pynt*. Romanen tager udgangspunkt i hans oplevelser på den psykiatriske afdeling, som han blev indlagt på kort tid efter udgivelsen af *Huden*:

Bjørn Rasmussen: "Jeg følte mig så tingslægt og fængselslægt og ja, fiktioniseret af de ord, da

skulle beskrive mig, så svigtet af sproget. Jeg var nødt til at skrive den om for at holde fast i troen på, at sproget kan nærme sig noget sandt om at være menneske i modsætning til den ekskluderende journaldiskurs (...) hvordan man kan arbejde med begreber som sandhed og autenticitet i sin virkelighed og litteraturen uden at blive ekskluderende og ødelæggende som den der fucking journal." (13)

Igen er det en form for dehumanisering (journalens reduktion af et menneske til symptomer og diagnose) der kritiseres, og sproget opfattes her som et middel til at "nærme sig noget sandt om at være menneske". Lig Asta Olivia Nordenhof er Bjørn Rasmussen træt af konkurrencesamfundets eksklusioner af kroppe og mennesker, der ikke passer ind i de stadig snævrere idealer som fx at have et normalt arbejde, en bestemt livsstil, en bestemt type krop, en bestemt psyke og en fast kønsidentitet, etc. I dette tilfælde går kritikken i særlig grad på opfattelserne af identitet og køn:

Interviewer: »Kønnene i 'Pynt' er blandet godt sammen. Kvinden, som er gift med børnenes væрге, hedder Jacob. Ragna selv er biseksuel. Hun foreslår børnenes navn som Niels-Vibeke og Troels-Rebekka. Og hver gang hun skriver 'mand', foreslår stavekontrollen 'mandag'. Hvorfor denne opløsning af kønsforskelle?»

Bjørn Rasmussen: »Jeg mener en queering af kønnene er nødvendig, fordi den er til stede simpelthen, fordi den er sand og frigørende, fordi den er inkluderende og kærlig, og alligevel udskejlet. Det er et meget politisk projekt – at skrive«. (14)

Bjørn Rasmussen arbejder i *Huden* i et rent autofiktivt format (autofiktion) her forstået som fri selvbiografisk konstruktion). Det gør han, fordi han mener, at blandingen af fiktion og virkelighed, synsvinkler og fortællerstemmer tilsammen er i stand til at sige noget mere komplekst og sandt om identitet og det "at være menneske". Ifølge Rasmussen udvider og beriger fiktionen altså det selvbiografiske, fordi fiktionen for ham er en lige så væsentlig del af virkeligheden som kroppe og materielle facts. Igen bliver den tendens, som Friis nævner, klart ekspliciteret af Bjørn Rasmussen i interviewet: "Det er et meget politisk projekt – at skrive".

PABLO LLAMBLAS: SONETTRIOLOGIEN (2011-13)
i en artikel bragt i *Dagbladet Information* d. 28.2.2014, der også var en del af debatten om "Generation etik", peger professor ved Syddansk Universitet Anne-Marie Mai på årsager, der kan have medvirket til dette etiske og politiske skift, som samtidig ses i forlængelse af nogle tendenser, der allerede har været i gang hos en række forfattere før denne generation:

Ifølge Anne-Marie Mai kan man heller ikke ignorere den politiske kontekst den påståede politiske litteratur er skrevet i. Der er nemlig stor forskel på, hvordan politik manifesterede sig i 70'erne og i dag. I 70'erne reagerede nogle af digterne på datidens firkanterede politiske slagord og budskaber. Ifølge Mai er litteraturen blevet politisk, fordi politikken netop ikke er det. Den er i stedet netop blevet etisk.

»Dansk politik handler i mediernes fremstilling næsten udelukkende om moral, løgn, dårlig opførsel og løftebrud. På den måde er der utrolig meget etik i den måde det politiske fremtræder på.«

Når de politiske uenigheder i den grad handler om moral, bliver det netop nødvendigt for litteraturen at finde en måde at genformulere det politiske på, mener Anne-Marie Mai. Men det er ikke nødvendigvis en ny tendens hos 10'ernes forfattere, men snarere eksperimenter og fornyelse i den måde, hvorpå forfattere som Lars Frost og Lars Skinnøbach gentænker og reaktualiserer debatten om velfærdssat og klima for eksempel, forklarer hun. (15)

Til Lars Frost og Lars Skinnøbach (der er fem-femten år ældre end de allerede behandlede forfattere) kunne man også tilføje Pablo Llamblas og hans sonettrilogi bestående af *Monte Lema*, *Hundstein* og *Sex Rouge*. Også Llamblas benytter sig af autonarrationsformatet og valgslægtskabet med Karl Ove Knausgård kommer til udtryk i flere af sonetterne. Her fra *Hundstein*:

Jeg vil gerne berøre folk, sådan som Knausgård berører folk. Jeg vil gerne give dem en følelsesmæssig oplevelse. Dertil kommer, at jeg gerne vil stå frem, som den jeg er, og fortælle noget om angst, hvad det vil sige. (Llamblas 2013: 132)

Med Llamblas har vi at gøre med en hyperbevidst forfatter, der udmærket er klar over sine litterære, stilistiske og retoriske virkemidler og samtidig på forhånd har gjort sig tanker om receptionen af *Monte Lema*, som nævnes i *Hundstein*: "Der vil være folk, der vil reagere etisk på min udgivelse" (Llamblas 2013: 75). Men vil folk reagere etisk, fordi *Monte Lema* og *Hundstein* er selvuudleverende eller slet og ret udleverende? Eller, formuleret på en anden måde: Er det fordi Llamblas skamløst udleverer sig selv, eller fordi han nævner virkelige personer og faktiske begivenheder? Eller begge? Det vil nogen sikkert mene. Vi mener snarere, der er tale om, at værket implicit indeholder et andet etisk projekt. For når Llamblas offentligt indrømmer sine egne fejl og mangler og afslører sine inderste, smertefulde oplevelser af skam, smider han samtidig den maske, mange fortsat runder rundt med, og som vi er for skamfulde til at lægge fra os i vores forsøg på at fremstå som sande mennesker over for hinanden. Målet er at blive mødt med forståelse, altså at "blive set" som *menneske* med alt hvad det indebærer og dermed overvinde skammen ved at træde frem, men også at andre vil kunne genkende disse følelser i sig selv og derfor blive bedre rustet til at overkomme dem. Altså en frigerelse der har med det inkluderende og humane at gøre på samme måde som Nordenhof og Rasmussen. Det er dermed et projekt, der også indeholder en opbyggelig dimension. Det etiske hos Llamblas består altså i at ville det sande ved at skrive det menneskelige frem gennem biugen af det partikulære (sin egen biografiske historie) og på den måde menneskeliggøre modtageren i en universel (almenmenneskelig) diskurs

AFSLUTNING

At være inkluderende i forhold til de mange forskellige måder at "være menneske på" ser altså ud til at være en etisk fordring for de ovenfor inddragede forfattere. Denne fordring omsættes på forskellig vis i deres værker, der alle med udgangspunkt i private erfaringer også indeholder en etisk og/eller politisk dimension. Derfor mener vi, at det alligevel er relevant at tale om en litterær strømning, der i særlig grad behandler etiske problemstillinger i perioden 2011-2014, om end det nok er at gå for langt at tale om en uniform generation. Den nye æstetiske form (autofiktion) bliver således den foretrukne form, hvori det etiske optræder.

Den ser altså ud til at have en særlig evne til at berøre etiske problemstillinger af universel karakter, uden at den æstetiske og kunstneriske kvalitet kommer til at lide under det. Og det er måske også en af årsagerne til, at denne bølge har kunnet rulle nu, fordi man i disse år (i kølvandet på udgivelsen af Knutsen's *Min Kamp* fra 2009) endelig har fundet en æstetisk form, der også kan bære det politiske og etiske.

NOTER

- (1) Pauline Bendsen: "Generation etik". *Information* 24.1.2014.
- (2) Ibid.
- (3) Ibid.
- (4) Ibid.
- (5) Se <http://prmindn.dk/stroetanker-om-generation-etik/> fra 29.01.2014.
- (6) Lars Bukdahl: "Generation etik tak". *Weekendavisen* 14.2.2014.
- (7) Poul Behrendt: "Autonarration som skandinavisk novum". *Spring* 31-32, 2011.
- (8) Carsten Andersen: "Ung anmelderøst forfatter: 'Ja, der er helt sikkert et oprør mod pænheden'". *Politiken*, 4.9.2013.
- (9) Poul Behrendt: "Autonarration som skandinavisk novum". *Spring* 31-32, 2011.
- (10) Ibid.
- (11) Ask Harsen: "Man må leve sine litterære idealer". *Information* 20.12.2014.
- (12) Mads Rosendahl Thomsen: "Det æstetiske tabu og den æstetiske nødvendighed". *Tidsskriftet Passage*, årg. 22, nr. 58, 2007, s. 118-19.
- (13) Tina Maria Winther: "Fra piller til prosa". *Politiken* 12.10.2013.
- (14) Ibid.
- (15) Ask Hansen: "Litteraturen er blevet politisk, fordi politikken ikke er det". *Information* 28.2.2014.

LITTERATUR

- Behrendt, Poul. 2011: "Autonarration som skandinavisk novum". I *Spring* 31-32: s. 290-331
- Langvad, Maja Lee. 2014: *Hun er vred. Et vidnesbyrd om transnational adoption*. Forlaget Gladiador
- Llanblás, Pablo. 2013: *Hundstein*. Gyldendal
- Nordenhof, Asta Olivia. 2013: *det nemme og det en-somme*. Basilisk

Thomsen, Mads Rosendahl. 2007: "Det æstetiske tabu og den æstetiske nødvendighed". I *Tidsskriftet Passage*, årg. 22, nr. 58: s. 118-19

Ørum, Tania. 2014: "Vreden gudinde besyng". i *Kritik* nr. 211: s. 140-143

MADS BUNCH (f. 1974) er Ph.d., Adjunkt ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet.

LOUISE SALLING (f. 1983) er cand. mag. fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på Københavns Universitet.